

Historische preferente moederdieren

Moderne technieken zorgden voor nieuwe beoordeling van stammoeders

In december 1946 werd de eerste Friese koe preferent. Moeders van minstens vier getalenteerde kinderen, met een mooie productie en een vlotte vruchtbaarheid kregen de eretitel preferente stammoeder.

Per september 2008 wordt het predicaat afgeschaft.

Het zal weinig mensen zijn opgevalen, maar een kwart eeuw nadat de Nederlandse stamboeken – na het echec van Superstar in 1983 – besloten geen stieren meer preferent te verklaren op grond van hun fokprestaties, wordt op de eerste september van dit jaar ook de eretitel preferente stammoeder opgeheven. ‘Wegens gebrek aan belangstelling’, aldus de leiding van CRV.

Het predicaat werd voor de koeien veel later ingesteld dan voor de stieren. De Friese stamvaders Jan 3265 en Albert 1306H werden al in 1910 preferent verklaard door het FRS, zes jaar later volgde het NRS.

Al in 1939 boog het dagelijks bestuur van het NRS zich in Den Haag over een brief van het Groningse stamboeklid Elema, waarin hij aandrang op instelling van het preferentschap van koeien. Maar stamboekdirecteur Henry Wibbens

had al een antwoord naar Westereyden gestuurd. Vrij vertaald: ‘Beseft u wel hoeveel werk het kost om alle koeien te onderzoeken? U weet zeker niet dat we per dag al tussen de 400 en 500 brieven en briefkaarten van leden moeten verwerken.’ Het duurde tot 1950, toen het NRS-bestuur de inhoudelijke kant bekeek en het predicaat in het leven riep: preferente stammoeder.

Het stamboek in Den Haag had zich intussen zien inhalen door het FRS in Leeuwarden, waar de in 1946 pas aangetreden secretaris Henri Leignes Bakhoven de stoot gaf tot een officiële erkenning van bijzondere fokkoeien.

Moeders van preferenten

Preferente koeien moesten ingeschreven zijn in het stamboek (of het register), in vier jaar drie kalveren hebben gegeven en voldoen aan (niet al te hoge) produc-

tie-eisen. Op grond van minstens vier afstammelingen – waarvan twee dochters ook goed moesten produceren – konden de koeien tien punten verzamelen: voldoende voor de preferentschapstitel.

De combinatie van eisen maakte dat de lat hoog lag, maar heel exclusief zou het predicaat niet blijven. Toen het NRS in 1974 het eeuwfeest vierde, waren bijna 10.000 koeien preferent verklaard, waaronder ruim 8000 zwartbonten. Onder hen scholen natuurlijk toppers. Neem de beroemde Wijntjes uit de stal van Gerrit Stapel in het Noord-Hollandse Lambertschaag. Zes geslachten opeen werden preferent: Wijntje 26 met 13 punten, Wijntje 32 met 25 punten, Wijntje 35 met 42 punten, Wijntje 49 met 24 punten, Wijntje 57 met 33 punten en Wijntje 63 met 32 punten, zo leert ons Kees Kroon in zijn boek ‘Onze zwartbonte’. Wijntje 35 ontleende een belangrijk deel van haar puntentotaal aan haar preferente zoon Pan 59: goed voor 10 punten.

Ook bij het Friese stamboek kwamen koeien van formaat in het register van preferente koeien. Zoals Rolands Wopkje 23, geboren uit de oude fokfamilie van Jaap Dankert in Finkum, en eigen aan Jan Wassenaar en Rigdje Boelstra in Jelsum. Een bijzondere, in 1935 geboren koe, die als veertienjarige nog startte aan een lijst van 7700 kg melk in 295 dagen. Ze leverde maar liefst zeven bij het FRS ingeschreven dochters met 80 tot en met 86 punten. De grootste bekendheid kreeg ze natuurlijk door haar zoon Rudolf Jan, die – een jaar nadat hij als vijfjarige werd verkocht aan de Franse koei-vereniging in Douai – preferent werd verklaard door het FRS. Hij leverde beroemde dochters als Jelsumer Grietje 135, die een van de Friese koeien was die een halve eeuw geleden was opgesteld op de Expo '58 in Brussel. Reservekoe van de Friese groep was Jelsumer Rolands Wopkje 51, dochter van Rudolf Jan en... diens moeder Rolands Wopkje 23, die bij haar dood een herinneringssteen kreeg op het erf in Jelsum.

Rolands Wopkje 23, moeder van Rudolf Jan: beide preferent

Roodbonte Roza

Alleen al door twee van haar zonen vergaarde Roza 1 van Ep Groothaar in het Overijsselse Enter een flink aantal van haar puntentotaal. Zelf was ze een opmerkelijke koe: met haar 1,29 meter niet de grootste, maar wel won ze in 1954 en 1959 een 1a-prijs op de NRS-jubileumkeuring. Vier jaar later was ze er (als vijftienjarige) weer en ze won nog voluit een eerste prijs. Roza was zo'n koe die nauwelijks vaarskalveren gaf. Maar invloedrijk werd ze wel via haar beide zoons: Roza's Boris 2, die bij KI Almelo prima werk deed, en Robin 1, die bij KI De Achterhoek vooral dochters gaf die zich in de praktijk beste boerenkoeien toonden.

Roodbontdeskundige Frans Kuijpers vertelt ons dat de bloedlijnen van de beide zoons van die bijna onverslijtbare Roza 1 nog volop aanwezig zijn in de huidige mrij-populatie, bijvoorbeeld in de genen van de veelgebruikte Kian.

Vaders met invloed

In 1979 had de preferente vader Anna's Adema in Friesland de meeste preferente dochters: 71. De oude stamvader leefde

nog net voor het ki-tijdperk, wat zijn mogelijkheden uiteraard beperkte. Hij werd toen gevolgd door zijn zoons, de volle broers Haubois Adema (van KI Buitenpost) en Haubois Anna's Adema (van KI Wirdum) uit de stal van Rintje en Ymte Bootsma in Loënga bij Sneek. Bij het NRS was op hetzelfde tijdstip de beroemde Blitsaerd Keimpe – kleinzoon van Anna's Adema en gefokt door Sjoerd

Brandtsma in Lekkum – koploper met 228 preferente dochters, gevolgd door Sneeker Diamant (van KI Sijbekarspel) en Succes (van KI Meppel), eveneens in Friesland geboren ki-vaders. Op de vierde plaats Adema 21 van de Woudhoeve, de vermaarde Noord-Hollandse fokstier uit de stal van Kees en Arie Ruyter in Oosterblokker. Pan 50 – zoon van Wijntje 57 – had intussen 55 preferente dochters. Bij de mrij-vaderdieren stond de preferente Lieske's Gustaaf op eenzame hoogte aan kop met 91 preferente dochters, gevolgd door zijn eigen vader Gustaaf met 46 dochters.

De glans van het predicaat vervaagde toen fokwaarden als de koe-index jongere koeien in de schijnwerpers plaatsten voor aankoopcommissies van de ki. Ook al bedacht het (nieuwe) NRS in 1984 een nieuw systeem, dat de nadruk legde op de gemiddelde kwaliteit van de dochters, toen embryotransplantatie de kansen wel erg ongelijk maakte voor moederkoeien verflauwde de aandacht in de praktijk voor het predicaat. Er waren nog nauwelijks veehouders die hun koeien aanmeldden voor de oude eretitel. Nog een kleine week, dan kan het zelfs niet meer.

Reimer Strikwerda

Wijntje 35, moeder van Pan 59: beide preferent

Roza 1, met twee preferente zoons uniek

